

Sygn. akt: I C 1112/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 grudnia 2016 r.

Sąd Rejonowy w Toruniu I Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSR Katarzyna Karpińska
Protokolant:	st. sekr. sądowy Kamila Salamońska

po rozpoznaniu w dniu 28 listopada 2016 r. w Toruniu

sprawy z powództwa Z. E.

przeciwko K. P.

o zachówek

I. zasądza od pozwanej K. P. go na rzecz powódki Z. E. kwotę 22.250 zł (dwadzieścia dwa tysiące dwieście pięćdziesiąt złotych) z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 06 lutego 2014r. do dnia zapłaty;

II. w pozostałej części powództwo oddala;

III. zasądza od pozwanej na rzecz powódki kwotę 1.219,70 zł (tysiąc dwieście dziewiętnaście złotych siedemdziesiąt groszy) tytułem zwrotu kosztów sądowych

IV. orzeka, iż koszty zastępstwa procesowego znoszą się wzajemnie między stronami.

Sygn. akt I C 1112/14

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 06 lutego 2014r. Z. E. wniosła o zasądzenie od pozwanej K. P. kwoty 31.250 zł tytułem zachowku po zmarłej W. N. wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty.

W uzasadnieniu powódka podała, że jest spadkobiercą ustawowym na mocy postanowienia Sądu Rejonowego w Toruniu z dnia 24.10.2012r., sygn. akt (...). Na mocy aktu notarialnego A nr (...) spadkodawca darował pozwanej w 2009 r. nieruchomości położoną przy ul. (...) w T., którą należy zaliczyć do schedy spadkowej. Powódka nie otrzymała w żadnej postaci należnego jej udziału w spadku.

W odpowiedzi na pozew pozwana wniosła o oddalenie powództwa, ewentualnie obniżenia wysokości zachowku i zasądzenie kosztów procesu wg norm przepisanych.

Pozwana nie zakwestionowała składu masy spadkowej, ale podniosła zarzut z art. 5 k.c. wskazując, że własnościowe spółdzielcze prawo do lokalu zostało nabyte przez spadkodawczynię ze środków przekazanych przez rodzeństwo pozwanej zgromadzonych na książeczkach mieszkaniowych. Mieszkanie jest obciążone hipoteką, która została ustanowiona jako zabezpieczenie kredytu zaciągniętego przez E. i E. L. (1) oraz D. P.. Poza tym powódka często wyjeżdżała, a potem zamieszkała poza granicami kraju i nie interesowała się matką, nie przyjeżdżała do Polski,

nie opiekowała się matką. Sytuacja finansowa powódki jest bardzo dobra zatem domaganie się zachowku stanowi nadużycie prawa w świetle art. 5 kc.

Powódka ustosunkowując się do zarzutów wskazała, iż miała bardzo dobre relacje z matką. Pieniądze na zakup lokalu mieszkalnego pochodziły w całości z oszczędności rodziców. Powódka oświadczyła, iż spłaca kredyt w wysokości 30.000 euro, opiekuje się mężem, który choruje na Alzheimera oraz COPD i obecnie przebywa na emeryturze.

Pozwana w kolejnym piśmie procesowym podtrzymała swoje stanowisko.

Sąd ustalił, co następuje:

Postanowieniem z dnia 24 października 2012r. Sąd Rejonowy w Toruniu w sprawie (...)stwierdził, że spadek po W. N., zmarłej w dniu 22 kwietnia 2012r. w T. na podstawie ustawy nabyły dzieci Z. E., A. N., E. L. (2) i M. N. po 1/4 części każdy z nich. Wniosek o stwierdzenie nabycia spadku po T. N. został odrzucony. W. N. nie pozostawiła masy spadkowej.

Bezsporne oraz akta (...)

W dniu 20 lipca 1994r. Zarząd Spółdzielni Mieszkaniowej R. w T. przydzielił T. N. i W. N. z dniem 11 lipca 1994r. lokal nr (...) przy ul. (...) na warunkach własnościowego prawa do lokalu. Przed wydaniem decyzji T. N. uiścił na rzecz Spółdzielni kwotę 21.684.400 zł.

Bezsporne i dowód: - decyzja – k. 37, pokwitowanie – k. 38

Na mocy umowy z dnia 09 grudnia 2009r., rep. A. nr 11845/2009, W. N. darowała K. L. (1) (obecnie P.) nieruchomość lokalową mieszkalną oznaczoną numerem (...), położoną w budynku wielorodzinnym w T. przy ul. (...) o powierzchni użytkowej 60,50m², wraz z udziałem wynoszącym (...) części w nieruchomości wspólnej, którą stanowi grunt oraz części budynku i urządzenia, które nie służą wyłącznie do użytku właścicieli lokali, dla której Sąd Rejonowy w Toruniu prowadzi księgę wieczystą KW nr (...).

Bezsporne

Wartość tej nieruchomości wedle jej stanu na dzień 09 grudnia 2009r. , a cen w lutym 2016r. wynosiła 178.000 zł.

Dowód: opinia biegłego k. 217-237

zdjęcia – k.30

Powódka od 1992 roku zamieszkiwała w Holandii. Odwiedzała matkę co najmniej raz w roku. W. N. też była u córki w Holandii. Relacje między matką a córką były normalne. Z. E. zarabia 1.000 euro. Jej mąż otrzymuje emeryturę w wysokości 700 euro oraz zasiłek w kwocie 800 euro. Rodzina mieszka w bloku czynszowym.

W. N. była osobą schorowaną, przeszła operację, miała orzeczoną II grupę inwalidzką. Pod koniec życia wymagała pomocy w codziennym funkcjonowaniu, której udzielała jej głównie E. L. (2). Z. E. pomagała matce finansowo.

Dowód: zeznania świadka E. N. – k. 203v-204 , 00:05:19 – 00:23:03 z dnia 15.07.2015r.

zeznania świadka R. N. – k. 204, 00:25:46 – 00:36:22 z dnia 15.07.2015r.

zeznania świadka G. D. – k. 204 – 204v, 00:39:17 – 00:43:53 z dnia 15.07.2015r.

zeznania świadka K. K. – k. 204v, 00:47:29 – 01:01:09 z dnia 15.07.2015r.

zeznania świadka E. L. – k. 204v-205, 01:03:30- 01:18:00 z dnia 15.07.2015r.

zeznania świadka K. L. – k. 205-205v, 01:25:45 z dnia 15.07.2015r.

zeznania świadka K. K. – k. 205v-206, 01:43:49 – 01:56:33 z dnia 15.07.2015r.

zeznania świadka M. P. – k. 206, 02:09:43 z dnia 15.07.2015r.

przesłuchanie powódki – k. 310-311

przesłuchanie pozwanej – k 321v, 00:05:45 – 00:14:45

karta informacyjna leczenia – k. 46-47,

orzeczenie o niepełnosprawności – k. 48-49

ksero paszportu – k. 140-144

ksero faktur- k. 145-149

Sąd zważył, co następuje:

Okoliczności faktyczne istotne dla niniejszego postępowania Sąd ustalił na podstawie, zeznań świadków, opinii biegłego, przesłuchania stron.

Po pierwsze wskazać należy, iż skład masy spadkowej będący podstawą ustalenia zachowku nie był sporny. Strony zgodnie wskazały, iż była to nieruchomość lokalowa mieszkalna oznaczona numerem (...), położona w budynku wielorodzinnym w T. przy ul. (...) wraz z udziałem w części wspólnej. Kontrowersje budziła wartość tej nieruchomości. W związku z tym Sąd dopuścił dowód z opinii biegłego za okoliczność wyceny tej nieruchomości. Wyjaśnić należy, iż przepis art. 278 § 1 kpc uprawnia Sąd do wezwania jednego lub kilku biegłych w celu zasięgnięcia ich opinii w wypadkach wymagających wiadomości specjalnych. Sąd nie jest związany opinią biegłych i ocenia ją na równi z innymi środkami dowodowymi w ramach swobodnej oceny dowodów przewidzianej w art. 233 § 1 kpc, zgodnie z którym Sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego. Ocenę opinii biegłych odróżniają jednak szczególne kryteria. Stanowią je: zgodność z zasadami logiki i wiedzy powszechnej, poziom wiedzy biegłych, podstawy teoretyczne opinii, sposób motywowania oraz stopień stanowczości wyrażonej w niej wniosków. Przedmiotem opinii nie jest bowiem przedstawienie faktów, lecz ich ocena na podstawie wiedzy fachowej (wiadomości specjalnych). Nie podlega ona zatem weryfikacji jak dowód na podstawie kryteriów prawdy i fałszu. Nie chodzi tu bowiem o kwestię wiarygodności lecz o pozytywne lub negatywne uznanie wartości zawartego w opinii i jej uzasadnieniu rozumowania. Sąd ocenia dowód z opinii biegłego nie tylko przez pryzmat jej wniosków końcowych, ale również w oparciu o dokumentację, na podstawie której została wydana.

W przedmiotowej sprawie Sąd uznał za przekonującą opinię biegłego, ponieważ była ona logiczna i spójna oraz udzielała w wystarczającym stopniu odpowiedzi na pytania ujęte w tezie postanowienia dopuszczającego ten dowód. Nie można także pominąć tego, że sporządzona została przez osobę posiadającą niepodważalną wiedzę dotyczącą dziedziny objętej zakresem przedmiotowym opinii. Biegły posiadał zatem wystarczającą wiedzę i doświadczenie, by móc w prawidłowy sposób odpowiedzieć na pytanie zawarte w tezie dowodowej.

Dla porządku można dodać, że Sąd w sprawie do rozstrzygnięcia której wymagane są wiadomości specjalistyczne nie może wydać orzeczenia wbrew wnioskowi wypływającemu z opinii uznanej przez tenże Sąd za fachową i rzetelną (zob. np. wyrok SN z 26/10/2006 I CSK 166/06 – publ. Lex nr 209297 lub II UK 277/04 OSNP 2006/5-6/97).

Sąd uznał za wiarygodne zeznania świadków i twierdzenia stron co do faktu sprawowania opieki nad zmarłą W. N. głównie przez E. L. (2). W tym zakresie dowody te są zbieżne i Sąd nie znalazł podstaw by je negować.

Natomiast kwestia relacji między spadkodawczynią i powódką była przedstawiana nieco odmiennie przez powódkę i pozwaną oraz świadków zawnioskowanych przez strony. Wskazać należy, iż każda ze stron była zainteresowana w określonym przedstawieniu tych relacji, a świadków łączyły bliskie więzi ze stronami. Mimo tego nawet świadkowie wnioskowani przez pozwaną - K. L. (3) i M. P. (2) - twierdzili, iż Z. E. odwiedzała matkę raz w roku, a matka była u niej w Holandii kilka razy (2-3). Fakt ten przyznała także pozwana, wskazując dodatkowo, iż powódka dzwoniła do matki w jej urodziny i w święta. Przeczy to zeznaniom E. L. (2) i K. K. (3), które twierdziły, iż powódka bywała w Polsce co 3-5 lat. Zeznaniom tym Sąd nie dał wiary z uwagi na ich sprzeczność z pozostałymi dowodami. Pozostali świadkowie zgodnie wskazywali, iż powódka odwiedzała matkę co najmniej raz w roku, a matka była u córki w Holandii. Zeznania te korespondują ze sobą dlatego też Sąd uznał je za wiarygodne. Sąd uznał również za wiarygodne twierdzenia powódki co do udzielania pomocy finansowej matce, przy czym sama powódka nie sprecyzowała kwot, a zatem uznać należy, iż nie były one zbyt duże.

Strony prezentowały również odmiennie stanowisko co do pochodzenia środków przeznaczonych przez T. N. i W. N. na uzyskanie własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu. Pozwana oraz świadkowie E. L. (2), K. L. (3), K. K. (3), M. P. (2) twierdzili, iż pieniądze te pochodziły z książeczek mieszkaniowych K. L. (3) i K. L. (4). Powódka zaprzeczyła temu wskazując, iż rodzice mieli oszczędności, które przeznaczili na ten cel.

W myśl ogólnej zasady wyrażonej w art. 6 k.c. ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne. Zgodnie z procedurą cywilną nie do Sądu należy zarządzanie dochodzeń w celu uzupełnienia lub wyjaśnienia twierdzeń stron i wykrycia środków dowodowych pozwalających na ich udowodnienie. Sąd nie jest zobowiązany do przeprowadzenia z urzędu dowodów zmierzających do wyjaśnienia okoliczności spornych dla rozstrzygnięcia sprawy (art. 232 k.p.c.). Obowiązek przedstawiania dowodów spoczywa na stronach (art. 3 k.p.c.) a ciężar udowodnienia faktów mających znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy spoczywa na tej stronie, która z faktów tych wywodzi skutki prawne.

W ocenie Sądu pozwana nie wykazała, by to pieniądze z książeczek mieszkaniowych zostały przeznaczone na zakup własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu. Zeznania świadków w tym zakresie nie są dla Sądu wystarczające, zważywszy na konflikt między stronami. Z przedłożonych kserokopii zaświadczeń z dnia 11 maja 1994r. wynika, iż wartość wkładów na książeczkach wyniosła 16.820.500 zł i 16.753.600 zł (k. 37). T. N. wpłacił na rzecz Spółdzielni (...) kwotę 21.684.500zł (k. 38). Brak jest jednak jakiegokolwiek dokumentu, który by wskazał, iż książeczki zostały zlikwidowane, wkłady z książeczek zostały wypłacone i przekazane T. N., który następnie te pieniądze wpłacił na rzecz spółdzielni. Poza tym wskazać należy, iż środki te nie zostały zgromadzone na książeczkę mieszkaniowej pozwanej, a zatem pozwana w żaden sposób nie przyczyniła się do powiększenia majątku dziadków.

W myśl art. 991 § 1 i 2 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachówek). Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia. Jak wynika z art. 993 kpc przy obliczeniu zachowku dolicza się do spadku darowizny na zasadach określonych w art. 994-997 kc. Zgodnie z art. 994 § 1 kpc przy obliczaniu zachowku nie dolicza się do spadku drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych, ani dokonanych przed więcej niż dziesięć laty, licząc wstecz od otwarcia spadku, darowizn na rzecz osób niebędących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku.

Z roszczeniem z tytułu zachowku może wystąpić osoba pominięta jako spadkobierca testamentowy, a także osoba będąca spadkobiercą ustawowym, która wobec braku odpowiedniej wartości masy spadkowej w istocie została pozbawiona zachowku w całości lub w części. W tym ostatnim przypadku mamy do czynienia z roszczeniem o uzupełnienie zachowku (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 20.01.2016r., VI ACa 1922/14 LEX

nr 2044274, Komentarz do kodeksy cywilnego Księga czwarta Spadki, E. Skowrońska, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1995r. str. 145)

Z uwagi na poczynione ustalenia faktyczne w sprawie stwierdzić należy, iż darowizna na rzecz pozwanej winna zostać zaliczona do spadku, co nie było kwestionowane przez strony.

Aby ustalić substrat zachowku należy określić tzw. czystą wartość spadku, która stanowi różnicę między wartością stanu czynnego spadku a wartością stanu biernego spadku. Wartość aktywów określa się wg ich stanu z chwili otwarcia spadku, a cen wg orzekania o zachowku.

Z materiału dowodowego wynika, że W. N. nie pozostawiła długów spadkowych. Wartość nieruchomości przy ul. (...) w T., wedle jej stanu dzień 09 grudnia 2009r. , a cen w lutym 2016r. wynosiła 178.000 zł.

Powódka w chwili otwarcia spadku miała 54 lata, pracowała, a zatem należało uznać, że jest uprawniona do otrzymania zachowku w wysokości 1/2 udziału spadkowego.

Powódka odziedziczyła spadek po matce z trójką rodzeństwa, każdy po 1/4 części, a zatem wartość należnego zachowku wynosi 22.250 zł ($178.000 \text{ zł} \div 4 \div 2$).

Sąd nie znalazł podstaw aby orzec, iż powódce nie przysługuje zachówek po zmarłej matce, albo że zachówek należałoby pomniejszyć.

W sprawie o zachówek nie jest wyłączone zastosowanie art. 5 k.c. (uchwała SN z dnia 19 maja 1981 r., III CZP 18/81, OSNC 1981, Nr 12, poz. 228, z glosą A. Szpunara, NP 1983, nr 2, s. 94). Przyjmuje się jednak powszechnie, że zakres zastosowania powyższego przepisu powinien być stosunkowo wąski, bowiem ocena sądu, czy żądanie zapłaty sumy odpowiadającej wysokości zachowku stanowi nadużycie prawa podmiotowego (art. 5 k.c.), nie powinna pomijać, że prawa osoby uprawnionej do zachowku służą urzeczywistnieniu obowiązków moralnych, jakie spadkodawca ma wobec swoich najbliższych (wyr. SN z dnia 7 kwietnia 2004 r., IV CK 215/03, PiP 2006, z. 6, s. 111, z glosą T. Justyńskiego). Względę te nakazują szczególną ostrożność przy podejmowaniu oceny o nadużyciu prawa żądania zapłaty sumy pieniężnej odpowiadającej wysokości zachowku, która nie może opierać się jedynie na ogólnym odwołaniu się do klauzuli generalnej zasad współżycia (wyr. SA w Białymstoku z dnia 31 marca 2011 r., I ACa 99/11, OSAB 2011, z. 1, poz. 21). Obniżenie wysokości zachowku, czy też pozbawienie spadkobiercy ustawowego zachowku może więc mieć miejsce w przypadkach zupełnie wyjątkowych. W kontekście celu, jakiemu służyć ma zachówek, a mianowicie urzeczywistnieniu obowiązków moralnych, jakie spadkodawca ma względem swoich najbliższych, podkreśla się w orzecznictwie, że nie mogą zostać pominięte te zachowania uprawnionego, które wskazują na to, jak ten wywiązywał się ze swoich obowiązków względem najbliższych, ze szczególnym uwzględnieniem spadkodawcy. Przy orzekaniu o zachowku nie należy zatem pomijać oceny moralnej także postępowania uprawnionego do zachowku (wyr. SA w Szczecinie z dnia 22 kwietnia 2009 r., I ACa 459/08, Lex nr 550912). Podkreślić należy, iż art. 5 k.c. znajduje zastosowanie w pewnych szczególnych i wyjątkowych sytuacjach, na przykład gdy głównym składnikiem spadku jest prawo do lokalu służące zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych zobowiązanego do zapłaty zachowku w razie braku możliwości do zaspokojenia tych potrzeb oraz gdy inne składniki spadku nie wystarczą na zaspokojenie roszczenia z tytułu zachowku.

W przedmiotowej sprawie Sąd nie znalazł podstaw do orzeczenia o braku uprawnienia do zachowku lub zmniejszenia jego wysokości w oparciu o art. 5 k.c. Faktem jest, że kontakty powódki z matką nie były częste, ale powodem tego było zamieszkiwanie Z. E. poza terytorium Polski. Relacje rodzinne były poprawne, powódka odwiedzała matkę, dzwoniła do niej z życzeniami w urodziny i święta. Zachowanie powódki wobec spadkodawczyni nie było w jakikolwiek sposób niewłaściwe. Gdyby spadkodawczyni chciała pobawić powódkę należnego jej zachowku, gdyby uznawała, że jej zachowanie wobec niej było naganne mogła ona to uczynić w świetle art. 1008 k.c.

Sąd nie kwestionuje, iż sytuacja materialna pozwanej nie jest najlepsza, jednakże okoliczność ta nie jest wystarczająca do oddalenia powództwa w oparciu o art. 5 kc. Istnieje realna szansa, iż sytuacja finansowa K. P. może się poprawić.

Poza tym przyjmując darowiznę pozwana winna była liczyć się z możliwością pojawienia się ewentualnych roszczeń spadkobierców po śmierci W. N.. Faktem jest, iż pozwana dzięki darowiznie zaspokoiła swoje potrzeby mieszkaniowe, jednakże bez darowizny zrobiłaby to w inny sposób.

W ocenie Sądu sytuacja materialna i rodzinna powódki również nie daje podstaw by uznać, iż jej żądanie jest nieuzasadnione w świetle art. 5 kc. Dochody ani majątek powódki nie znaczne, a opiekuje się ona chorym mężem.

Sąd nie znalazł podstaw do zastosowania art. 320 kpc i rozłożenia należności na raty. Jak wynika z wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 10.10.2015r., sygn. akt V ACa 899/14, (LEX nr 1856597) ustanowiona w art. 320 k.p.c. norma ma charakter wyjątkowy, gdyż może być zastosowana jedynie w szczególnie uzasadnionych wypadkach. Ochrona, jaką zapewnia pozwanemu dłużnikowi art. 320 k.p.c. nie może być stawiana ponad ochronę wierzyciela w procesie cywilnym i wymaga uwzględnienia wszelkich okoliczności sprawy, w tym uzasadnionego interesu podmiotu inicjującego proces. W przedmiotowej sprawie interes powoda, przy uwzględnienie sytuacji pozwanej i jej propozycji rozłożenia należności na raty po 500 zł miesięcznie, lub po 11.000 zł płatnych do końca 2016r., 2017r., 2018r. nie daje, w ocenie Sądu, podstaw do zastosowania art. 320 kpc. Postępowanie w przedmiotowej sprawie toczy się od lutego 2014r. i do chwili obecnej pozwana nie uregulowała żadnej należności. W takiej sytuacji trudno uznać by powódka winna czekać dalszy okres czasu.

Mając powyższe na uwadze Sąd w pkt. I zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwot 22.250 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 06 lutego 2014r. (zgodnie z żądaniem od dnia wniesienia pozwu art. 481 k.c.) do dnia zapłaty, a w pkt II w pozostałej części powództwo oddalił.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 102 k.p.c.

Zważywszy na wynik procesu i sposób prowadzenia postępowania przez strony, a także sytuację materialną pozwanej Sąd uznał, iż koszty zastępstwa procesowego między stronami znoszą się wzajemnie, zaś co do kosztów sądowych Sąd zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 1.219,70 zł (781,50zł – 1/2 opłaty, 438,20 zł część kosztów opinii biegłego).